

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2020.gada 3.jūlijā Nr.6-2/432

Personai D
e-pasta adrese

*Par pamattiesību ierobežošanu pēc ārkārtējās
situācijas beigām*

Tiesībsargs ir saņēmis Jūsu 2020.gada 7.jūnija iesniegumu (reģistrēts 08.06.2020 ar Nr.727) par pamattiesību ierobežošanu bez ārkārtējās situācijas izsludināšanas.

Iesniegumā norādāt, ka atbilstoši spēkā esošajam regulējumam cilvēka pamattiesības var ierobežot tikai, izsludinot ārkārtējo situāciju vai izņēmuma stāvokli, kuras laikā darbojas Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 116.pants. Norādāt, ka pretēji šai kārtībai Saeimā pieņemtais Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likums neparedz Ministru kabinetam skaidru pienākumu izsludināt ārkārtējo situāciju vai izņēmuma stāvokli, lai ierobežotu personu pamattiesības, tādējādi uzskatot, ka pietiek, lai pamattiesības tiktu ierobežotas ar likumu, kaut šāds noteikums ir skaidri paredzēts tikai īpašumtiesību ierobežošanai. Norādāt, ka, ņemot vērā nenoteiktību ar koronavīrusa izplatību, pastāv iespēja, ka šie ierobežojumi, kas skar katru Latvijas iedzīvotāju var ne tikai kļūt par pastāvīgu parādību, bet arī par bīstamu precedentu, kad Saeima un Ministru kabinets atbalsta konstitucionāli apšaubāmu ārkārtas likumdošanu bez ārkārtējās situācijas izsludināšanas. Ievērojot minēto, lūdzat izvērtēt Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma atbilstību Satversmes 89.pantam un šī likuma ietekmi uz Latvijas iedzīvotāju pamattiesību realizācijas iespējām.

Visupirms norādāms, ka savā iesniegumā tiesībsargam lūdzat izvērtēt Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma (turpmāk – Covid-19 seku pārvarēšanas likums) atbilstību Satversmei un tā ietekmi uz personu pamattiesībām. Vienlaikus kā izriet no minētā likuma regulējuma, tad tas pamatā regulē, nevis personu tiesību ierobežojumus, bet gan paredz atbilstošu pasākumu kopumu Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanai un īpašos atbalsta mehānismus un izdevumus, kas tieši saistīti ar Covid-19 izplatības ierobežošanu, lai nodrošinātu sabiedrības ekonomiskās

situācijas uzlabošanas un veicinātu valsts tautsaimniecības stabilitāti¹. Likums, kas tika pieņemts pēc ārkārtējās situācijas termiņa beigām, un citstarp paredz dažādus personu tiesību ierobežojumus, ir Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likums (Covid-19 pārvaldības likums). Ievērojot minēto, vienlaikus paturot prātā Jūsu iesnieguma saturu, tiesībsargs sniegs savu vērtējumu abu minēto likumu kontekstā.

Latvijas Republikā 2020.gada 12.martā saistībā ar Covid-19 infekcijas izplatību tika izsludināta ārkārtējā situācija. Ārkārtējās situācijas laikā valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības, to ierobežojumus, īpašos pienākumus un tiesiskuma nodrošināšanu, regulē likums “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli”. Atbilstoši šajā likumā paredzētajai kārtībai ārkārtējās situācijas laikā Latvijas Republikā tika pieņemti virkne normatīvo aktu, gan likumi, gan Ministru kabineta noteikumi, kas regulēja Latvijas valsts un pašvaldību iestāžu, kā arī ikvienas personas darbību, tiesības un pienākumus. Vienlaikus likumā “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” ietvertie pasākumi un tiesiskie līdzekļi izmantojami vienīgi gadījumos, ja riskus vairs nav iespējams efektīvi novērst, piemērojot vispārējā tiesiskajā kārtībā noteiktos tiesiskos līdzekļus. Brīdī, kad vairs nepastāv objektīva nepieciešamība saglabāt būtiskākos personas ierobežojošos pasākumus, ārkārtējā situācija ir atceļama². Tādējādi ārkārtējā situācija 2020.gada 9.jūnijā tika izbeigta.

Vienlaikus, ņemot vērā, ka visus ierobežojumus, kas noteikti sakarā ar Covid-19 izplatību, nav iespējams atcelt līdz ar ārkārtējās situācijas beigām, kā arī, ņemot vērā, ka personu tiesību īstenošanā bija nepieciešams noteikt papildu kritērijus un ierobežojošus nosacījumus uz ilgāku laika periodu, kā arī joprojām bija nepieciešami īpaši pasākumi un atbalsta mehānisms Covid-19 seku pārvarēšanai, līdz tiks atrasts efektīvs medicīniskais risinājums pandēmijas kontrolei, tika izstrādāti attiecīgi Covid-19 seku pārvarēšanas likums un Covid-19 pārvaldības likums. Minētajos normatīvajos aktos ietvertos jautājumus, kas citstarp regulē personu tiesību ierobežojumus, atbilstoši Satversmei var izlemt tikai Saeima. Tāpēc visus sabiedrībā un dzīvē būtiskākos jautājumus, kas attiecas uz Covid-19 izplatības mazināšanu un seku pārvarēšanu, noteica likumu līmenī. Savukārt, ievērojot Covid-19 izplatības mainīgo un grūti paredzamo raksturu, likumu līmenī tika ietverti deleģējumi Ministru kabinetam noregulēt atsevišķas dzīves jomas.

Satversmes 89.pants paredz, ka “valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem”. Vienlaikus atbilstoši Satversmes 116.pantam “personas tiesības, kas noteiktas Satversmes deviņdesmit sestajā, deviņdesmit septītajā, deviņdesmit astotajā, simtajā, simt otrajā, simt trešajā, simt sestajā un simt astotajā pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Uz šajā pantā minēto nosacījumu pamata var ierobežot arī reliģiskās pārliecības paušanu”. Lai gan Satversmes 116.pantā tieši ir nosauktas tikai atsevišķas tiesības, kuras var tikt ierobežotas, tomēr Satversmes tiesa ir īpaši norādījusi, ka pamattiesības nav absolūtas un tās nenozīmē visatļautību³. Pamatojoties uz šo secinājumu, Satversmes tiesa secinājusi: tas, ka konstitucionālā norma neparedz attiecīgās pamattiesības ierobežošanas iespējamību, nenozīmē, ka šīs pamattiesības ir

¹ Sk. šā likuma 1.pantu.

² Sk.

<http://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/A2283977BBCC62A2C22585770026E772?OpenDocument>.

³ Satversmes tiesas 2003.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr.2003-05-01 Secinājumu daļas 1.punkts.

absolūtas un tām nevar noteikt ierobežojumus.⁴ Kā absolūto pamattiesību Satversmes tiesa ir atzinusi Satversmes 95.pantā ietvertās tiesības⁵.

Kā norādījusi Satversmes tiesa, lai konstatētu, vai ierobežojumi pamattiesību īstenošanai atbilst Satversmes 116.panta prasībām, visupirms nepieciešams noskaidrot, vai ierobežojumi, pirmkārt, ir noteikti ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu⁶. Tas nozīmē, ka par pamattiesību ierobežojumiem demokrātiskā tiesiskā valstī visupirms jālemj pašam likumdevējam. Tāpēc kā svarīgākais nosacījums pamattiesību ierobežošanai ir tas, vai ierobežojumi, pirmkārt, ir noteikti ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu, nevis tas, kādā tiesiskā režīma laikā tie ir tikuši noteikti.

Ievērojot iepriekš minētos apsvērumus, Saeima, pieņemot Covid-19 seku pārvarēšanas likumu un Covid-19 pārvaldības likumu, ir rīkojusies atbilstoši Satversmē noteiktajām prasībām. Vienlaikus tas neliedz valstij, konstatējot būtisku situācijas pasliktināšanos ar Covid-19 izplatību, atkārtoti lemt par ārkārtējās situācijas izsludināšanu.

Ar cieņu
tiesībsarga pilnvarojumā
Pilsonisko un politisko tiesību
nodaļas vadītāja vietniece

G.Bruņeniece

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

⁴ Satversmes tiesas 2002.gada 22.oktobra sprieduma lietā Nr.2002-04-03 Secinājumu daļas 2.punkts.

⁵ Sk. Satversmes tiesas 2010.gada 20.decembra sprieduma lietā Nr.2010-44-01 8.2.punktu.

⁶ Sk. Satversmes tiesas 2000.gada 30.augusta sprieduma lietā Nr.2000-03-01 Secinājumu daļas 5.punktu.